

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

7 /3/2021

A1.

Βενιζελισμός: Στην περίοδο 1910-1922, κατά την οποία η Ελλάδα βρισκόταν σε συνεχή πολεμική ετοιμότητα, εμφανίστηκε μια νέα πολιτική αντίληψη, που εκφράστηκε με τον Ελευθέριο Βενιζέλο και ονομάστηκε συνοπτικά «βενιζελισμός». Είναι δύσκολο να ορίσουμε με λίγα λόγια τι ακριβώς ήταν αυτή η πολιτική, στον οικονομικό όμως τομέα φαίνεται ότι ο βενιζελισμός θεωρούσε το ελληνικό κράτος ως μοχλό έκφρασης και ανάπτυξης του ελληνισμού. Το ελληνικό κράτος δηλαδή έπρεπε να επιδιώξει την ενσωμάτωση του εκτός συνόρων ελληνισμού και, με ενιαία εθνική και κρατική υπόσταση, να διεκδικήσει τη θέση του στον τότε σύγχρονο κόσμο. Αυτό προϋπέθετε όχι μόνο θεσμικό εκσυγχρονισμό, που θα καθιστούσε το κράτος αποτελεσματικό και αξιόπιστο, αλλά και γενικότερη προσήλωση στην ιδέα της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων του έθνους.

Συμφωνία της Άγκυρας (10 Ιουνίου 1930): Στις 10 Ιουνίου 1930 υπογράφηκε η *Συμφωνία της Άγκυρας* που αποτελούσε το οικονομικό σύμφωνο μεταξύ των δύο χωρών. Τα κυριότερα σημεία του ήταν:

- Ρύθμισε το ζήτημα των Ελλήνων ορθοδόξων της Κωνσταντινούπολης και των μουσουλμάνων της Θράκης, καθώς και των «φυγάδων».
- Όριζε ότι οι ανταλλάξιμες μουσουλμανικές περιουσίες στην Ελλάδα και οι ελληνικές στην Τουρκία περιέρχονταν στην κυριότητα του Ελληνικού και Τουρκικού Δημοσίου, αντίστοιχα.
- Προέβλεπε αμοιβαία απόσβεση των οικονομικών υποχρεώσεων μεταξύ των δύο χωρών.

Συνθήκη του Νεϊγύ (Νοέμβριος 1919): Το Νοέμβριο του 1919 υπογράφηκε η συνθήκη του Νεϊγύ, που προέβλεπε την παραχώρηση της Δυτικής Θράκης από τη Βουλγαρία στην Ελλάδα. Στη συνθήκη ήταν συνημμένο το «*Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας*». Με βάση αυτό, αναχώρησαν από την Ελλάδα περίπου 50.000 Βούλγαροι και από τη Βουλγαρία περίπου 30.000 Έλληνες (περίπου 20.000 ακόμη Έλληνες είχαν μεταναστεύσει πριν από την υπογραφή της συνθήκης).

A2.

1 – δ

2 – α

3 – ε

4 – β

5 – γ

A3.

Η αποκατάσταση και η αφομοίωση των προσφύγων στην Ελλάδα ήταν, κατά γενική ομολογία, το σημαντικότερο επίτευγμα του νέου ελληνικού κράτους. Αν λάβει κανείς υπόψη τις αντικειμενικές δυσχέρειες, όπως τη δεινή οικονομική κατάσταση της χώρας, τις πολιτικές περιστάσεις κατά τις δεκαετίες του 1920 και του 1930, την ελλιπή κρατική οργάνωση και, κυρίως, τον τεράστιο αριθμό των προσφύγων που έφθασαν στην Ελλάδα, αντιλαμβάνεται γιατί το έργο της αποκατάστασης των προσφύγων έχει χαρακτηριστεί «τιτάνιο».

Μεγάλο μέρος του έργου αυτού έγινε από το 1924 έως το 1928 και σε αυτό καθοριστικό ρόλο έπαιξε η λειτουργία της ΕΑΠ. Το γεγονός ότι ήταν ένας οργανισμός υπό διεθνή έλεγχο τη βοήθησε να είναι αποστασιοποιημένη από την παραγμένη ελληνική πολιτική ζωή και ως εκ τούτου αποτελεσματικότερη. Βέβαια, για την υλοποίηση των προγραμμάτων της το ελληνικό κράτος της παραχώρησε τα υλικά μέσα και το ανθρώπινο δυναμικό. Και αν σε κάποιες περιπτώσεις το έργο των κατά τόπους επιτροπών της ΕΑΠ ή του κράτους γινόταν βιαστικά, εμπειρικά και πρόχειρα ή εξυπηρετούσε απλώς άμεσες ανάγκες και πολιτικές σκοπιμότητες, αυτό δεν μειώνει τη σπουδαιότητα του συνολικού έργου που επιτεύχθηκε.

A4.

α) Από τον πρώτο κιόλας χρόνο της Επανάστασης, οπλοφόροι Κρήτες κατέφυγαν, αρχικά σε μικρό αριθμό, στις Κυκλάδες. Μετά την καταστροφή της Κάσο από τον αιγυπτιακό στόλο το 1824, οι Κάσοι αλλά και οι Κρήτες που είχαν καταφύγει εκεί, κατευθύνθηκαν σε άλλα νησιά του Αιγαίου. Η άφιξη των Κρητών προκάλεσε αναταραχή στο κεντρικό Αιγαίο. Ως τα μέσα της δεκαετίας, οι ένοπλοι Κρήτες πρόσφυγες είχαν αποβεί κυρίαρχοι σε βάρος των εγχωρίων. Άλλη ομάδα Κρητών προσφύγων του 1823-1824 κατέφυγε στην Πελοπόννησο. Στην Αργολίδα η κυβέρνηση μερίμνησε για τη διατροφή και περίθαλψή τους.

β) Μικρός αριθμός Κρητών είχε καταφύγει στην ελεύθερη Ελλάδα το 1841, μετά την αποτυχία κινήματος στην Κρήτη. Η Κρητική επανάσταση όμως του 1866-1869 ήταν αυτή που προκάλεσε το μεγαλύτερο προσφυγικό κύμα στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα. Οι πρώτες κρητικές οικογένειες έφθασαν τον Ιούλιο του 1866 στον Πειραιά και τη Σύρο μέσω Κυθήρων. Την ίδια εποχή συστάθηκε στην Αθήνα η *Κεντρική Επιτροπή υπέρ των Κρητών*, που μαζί με την αντίστοιχη της Σύρου ανέλαβαν την ενίσχυση του κρητικού αγώνα. Για τον ίδιο σκοπό, και ιδιαίτερα για την περίθαλψη των αμάχων προσφύγων, ιδρύθηκαν στο εξωτερικό διάφορες επιτροπές, όπως αυτή του Λονδίνου, η οποία, σε συνεργασία με την «Αγγλοελληνική Επιτροπή» στην Αθήνα, ανέλαβε την περίθαλψη 4.500 προσφύγων.

Ως τα μέσα του 1867, μικρός σχετικά αριθμός αμάχων κατόρθωσε να φύγει από την Κρήτη, όπου τα προβλήματα διαβίωσης ήταν μεγάλα. Μερικά ξένα πλοία που τους μετέφεραν διέκοψαν στη συνέχεια για μήνες τη μεταφορά γυναικόπαιδων, μετά από

διαμαρτυρίες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Το μεγάλο προσφυγικό κύμα ξέσπασε τον επόμενο χρόνο.

B1.

α) Στην Ελλάδα το πρόβλημα της έγγειας ιδιοκτησίας δεν γνώρισε τις εντάσεις που παρατηρήθηκαν σε άλλα ευρωπαϊκά ή βαλκανικά κράτη. Η αγροτική μεταρρύθμιση συνυφάνθηκε και με την ανάγκη διανομής των εθνικών γαιών, με την ανάγκη αντιμετώπισης των προβλημάτων που προέκυψαν από τη δημιουργία τσιφλικιών μετά την προσάρτηση των Επτανήσων και της Θεσσαλίας, καθώς και με την ανάγκη αποκατάστασης των Μικρασιατών προσφύγων.

Το αποφασιστικό βήμα προς την ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης έγινε στα παραγμένα χρόνια του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου και του «εθνικού διχασμού». Το 1917 η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη αποφάσισε την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης. Ο στόχος ήταν διπλός: αφενός η στήριξη και ο πολλαπλασιασμός των ελληνικών ιδιοκτησιών γης στις νεοαποκτηθείσες περιοχές και αφετέρου η αποκατάσταση των προσφύγων και η πρόληψη κοινωνικών εντάσεων στον αγροτικό χώρο. Με βάση αυτά τα νομοθετήματα η απαλλοτρίωση των μεγάλων αγροτικών ιδιοκτησιών έγινε δυνατή στα αμέσως μετά τον πόλεμο χρόνια, όταν η ανάγκη αποκατάστασης των προσφύγων βρέθηκε στο επίκεντρο του κρατικού ενδιαφέροντος. Στην Ιστορία των Ελλήνων, Νεώτερος Ελληνισμός 1910 -1940, τόμος 15, εκδ. ΔΟΜΗ επιβεβαιώνεται ότι η έλευση των προσφύγων εξώθησε την τότε (μετά τον μικρασιατικό πόλεμο) κυβέρνηση να εφαρμόσει τα μέτρα υπέρ της αγροτικής μεταρρύθμισης που είχε ήδη αναγγείλει ο Βενιζέλος. Η επιλογή αυτή αποδείχθηκε επιβεβλημένη εξαιτίας της μεγάλης ανάγκης, όχι μόνο για κοινωνική δικαιοσύνη, αλλά και για οικονομική ανόρθωση. Πιο συγκεκριμένα, έπρεπε να ληφθούν μέτρα για την διεύρυνση της εσωτερικής αγοράς, για την εξισορρόπηση των κοινωνικών αντιθέσεων και για την επίλυση του μεγάλου διπλωματικού ζητήματος της άμεσης κατάτμησης και αξιοποίησης των ιδιοκτησιών που ως τότε ανήκαν στους μουσουλμάνους.

β) Η αναδιανομή που έγινε έφτασε στο 85% των καλλιεργήσιμων εκτάσεων στη Μακεδονία και στο 68% στη Θεσσαλία. Στο σύνολο της καλλιεργήσιμης γης της χώρας το ποσοστό αυτό ανήλθε σε 40%. Μετά από λίγα χρόνια, κάτω από την πίεση του προσφυγικού προβλήματος, η αγροτική μεταρρύθμιση ολοκληρώθηκε και οδήγησε την αγροτική οικονομία της χώρας σε καθεστώς μικροϊδιοκτησίας. Σύμφωνα με τον Ευάγγελο Χεκίμογλου στο έργο του «Η διανομή των κρατικών γαιών μετά το 1912, Ε Ιστορικά, Το αγροτικό ζήτημα, Ελευθεροτυπία» αυξήθηκαν οι εκτάσεις που καλλιεργούνταν στη Μακεδονία, τη Θεσσαλία και την Ήπειρο, εδάφη που πριν τη διανομή αποτελούσαν βοσκοτόπια ή έμεναν ακαλλιέργητα. Με τη σειρά της η νέα κατάσταση δημιούργησε νέα προβλήματα. Οι μικροκαλλιεργητές δυσκολεύονταν να εμπορευματοποιήσουν την παραγωγή τους και έπεφταν συχνά θύματα των εμπορών. Για να αντιμετωπιστεί αυτή η κατάσταση προωθήθηκε η ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας, κρατικών οργανισμών παρέμβασης και παραγωγικών συνεταιρισμών. Το αγροτικό ζήτημα απέκτησε έτσι νέο περιεχόμενο, χωρίς να προκαλέσει τις εντάσεις που γνώρισαν άλλα κράτη της Ευρώπης (Ισπανία, Βουλγαρία, Ρουμανία κ.λπ.). Σε ό,τι αφορά τα αποτελέσματα της διανομής ο Χεκίμογλου συμπληρώνει ότι η αγροτική μεταρρύθμιση έπληξε την νομαδική κτηνοτροφία, αλλά ζημίωσε και τους ιδιοκτήτες της γης που απαλλοτριώθηκε. Αυτό συνέβη εξαιτίας του ότι αποζημιώθηκαν με χρήμα πληθωρικό

και μάλιστα ομόλογα εικοσαετίας. Η αποτίμηση της ζημιάς που υπέστησαν ήταν μεγάλη, αφού αποζημιώθηκαν μόνο για το ένα έκτο της αξίας της γης που απαλλοτριώθηκε.

γ) Κατ' αρχήν αναδιαρθρώθηκαν οι καλλιέργειες και η αγροτική παραγωγή πολλαπλασιάστηκε. Σε μία δεκαετία (1922-1931) οι καλλιεργούμενες εκτάσεις αυξήθηκαν περίπου κατά 50%, η γεωργική παραγωγή διπλασιάστηκε και εξασφαλίστηκε επάρκεια σε σιτηρά. Τη νέα αυτή πραγματικότητα επιβεβαιώνει η Έλσα Κοντογιώργη στο έργο της «Αγροτική εγκατάσταση, Ε Ιστορικά, Η προσφυγιά του '22, Ελευθεροτυπία». Σύμφωνα με αυτήν τα καλλιεργήσιμα εδάφη είχαν αυξηθεί κατά 55% δέκα χρόνια μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και είχε διπλασιαστεί η αξία της αγροτικής παραγωγής, ενώ και ο Χεκίμογλου συμπληρώνει, σχετικά με την καλλιέργεια σιτηρών, ότι στη Μακεδονία, τη Θεσσαλία και την Ήπειρο διπλασιάστηκαν οι σχετικές καλλιέργειες από το 1915 ως το 1932. Πιο συγκεκριμένα κατά το διάστημα 1915 -1919 στις περιοχές αυτές τα στρέμματα καλλιέργειας σιτηρών έφταναν τα 1.525.400 στρέμματα, τα οποία αυξήθηκαν σημαντικά σε 1.878.400 στρέμματα κατά το διάστημα 1920 -1924, σε 2.440.100 το διάστημα 1925 -1929 και έφτασαν να διπλασιαστούν σχεδόν σε σχέση με το διάστημα 1915-1919 και να φτάσουν τα 2.879.000 κατά την περίοδο 1930 -1932. Στις υπόλοιπες περιοχές της Ελλάδας, εκτός από τη Θράκη, η καλλιέργεια των σιτηρών παρουσίασε μικρότερη αύξηση, αφού από 2.547.400 στρέμματα κατά το διάστημα 1915 -1919 έφτασαν τα 2.633.800 στρέμματα την περίοδο 1930 -1932. Συμπεραίνεται εύλογα λοιπόν ότι το 93% της αύξησης στην καλλιέργεια σίτου προήλθε από τις περιοχές στις οποίες η γη διανεμήθηκε στους ακτήμονες. Οι πρόσφυγες εφόρμισαν την αμειψισπορά και την πολυκαλλιέργεια και στήριξαν το θεσμό της μικρής γεωργικής ιδιοκτησίας κι εξαιτίας αυτής, σύμφωνα με το δεύτερο παράθεμα, η εντατική καλλιέργεια αντικατέστησε την εκτεταμένη. Η έλλειψη γεωργικών εκτάσεων προς διανομή στους πρόσφυγες υποχρέωσε το κράτος να αναλάβει την κατασκευή μεγάλων εγγειοβελτιωτικών έργων, κυρίως στη Μακεδονία, και έτσι αυξήθηκαν οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Εισήχθησαν νέες καλλιέργειες ή επεκτάθηκαν οι παλιές (καπνός, βαμβάκι, σταφίδα), γεγονός που επιβεβαιώνεται από την Κοντογιώργη που επισημαίνει ότι για την ανάπτυξη της καπνοκαλλιέργειας στις Σέρρες, την Καβάλα, τη Δράμα και τη Θράκη ευθύνεται η δυναμική και ο ζήλος που επέδειξαν οι πρόσφυγες, οι οποίοι κατάφεραν να παράγουν τα 2/3 του καπνού που εξαγόταν, αντικαθιστώντας μάλιστα και την κυριαρχία της σταφίδας στον τομέα αυτό, ενώ συμπληρώνει ότι στη Θεσσαλονίκη, το Κιλκίς, τη Βέροια και τα Γιαννιτσά διευρύνθηκε η αμπελοκαλλιέργεια. Η κτηνοτροφία και η πτηνοτροφία βελτιώθηκαν ποσοτικά και ποιοτικά. Η δενδροκομία, η σηροτροφία και η αλιεία αναπτύχθηκαν από πρόσφυγες που ήταν ειδικευμένοι σε αυτές τις ασχολίες στην πατρίδα τους. Για την ανάπτυξη της σηροτροφίας η Κοντογιώργη παραθέτει επιπλέον πληροφορίες. Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες, έμπειροι όντας στην σηροτροφία, επιδόθηκαν στην καλλιέργεια των μορεόδεντρων υπέρ της ανάπτυξης της μεταξουργίας. Αποτέλεσμα αυτού υπήρξε η αύξηση της παραγωγής κουκουλιών από 500.000 σε 1.300.000 κιλά μέσα σε μία δεκαετία.

Η αγροτική μεταρρύθμιση ολοκληρώθηκε σε μια εποχή που και οι διεθνείς συγκυρίες διαμόρφωσαν επιτακτική την ανάγκη πραγμάτωσής της. Τα αποτελέσματά της φάνηκαν όχι μόνο στην οικονομία, αλλά και στην κοινωνική δομή, αφού με αυτήν επιτεύχθηκε η ένταξη των προσφύγων στην οικονομική ζωή της νέας τους πατρίδας.

B2.

Όταν ξεκίνησε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, ο Βενιζέλος διαφώνησε με τον βασιλιά Κωνσταντίνο για το αν θα συμμετέχει η Ελλάδα στον πόλεμο ή όχι. Τελικά, ο Βενιζέλος κατάφερε να επιβάλει την άποψή του η Ελλάδα να μετάσχει στον πόλεμο στο πλευρό των Δυνάμεων της Αντάντ. Μετά την λήξη των εχθροπραξιών του πολέμου και πριν ακόμη υπογραφούν οι συνθήκες της ειρήνης ξεκίνησε ο Μικρασιατικός Πόλεμος.

α) Οι εθνικές βλέψεις των Ελλήνων της Μικράς Ασίας φάνηκε ότι γίνονταν πραγματικότητα. Ελληνικός στρατός αποβιβάστηκε στη Σμύρνη στις 15 Μαΐου 1919. Σύντομα η ελληνική παρουσία επεκτάθηκε και σε άλλες περιοχές, γύρω από την κατεχόμενη ζώνη. Τον Ιούλιο του 1920 υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών, που μεταξύ άλλων όριζε ότι η περιοχή της Σμύρνης θα βρισκόταν υπό ελληνική διοίκηση και κατοχή για πέντε χρόνια. Ύστερα από την περίοδο αυτή θα μπορούσαν οι κάτοικοι με δημοψήφισμα να αποφασίσουν την προσάρτηση της περιοχής στην Ελλάδα. Στη Συνθήκη των Σεβρών αναφέρεται ο Σβολόπουλος στο έργο του «Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1900 -1945, Εκδ. Βιβλιοπωλείο της Εστίας». Πράγματι η Συνθήκη όριζε ότι η περιοχή της Σμύρνης θα βρισκόταν κάτω από την οθωμανική κυριαρχία, αλλά η Ελλάδα θα διατηρούσε τα κυριαρχικά δικαιώματα σε αυτήν. Μετά από πέντε χρόνια η Κ.Τ.Ε θα αποφάσιζε την προσάρτηση της περιοχής στην Ελλάδα, λαμβάνοντας υπόψη της την απόφαση του πληθυσμού της Σμύρνης, η οποία θα δηλωνόταν μέσα από το αποτέλεσμα δημοψηφίσματος που θα διεξαγόταν για αυτόν τον σκοπό και αφού θα κατέβαλε σχετική πρόταση η πλειοψηφία του τοπικού κοινοβουλίου. Η συνθήκη των Σεβρών δεν ήταν αποκομμένη από την ιμπεριαλιστική πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων. Το Νοέμβριο του ίδιου χρόνου το κόμμα των Φιλελευθέρων ηττήθηκε στις εκλογές και ο βασιλιάς Κωνσταντίνος επέστρεψε στην Ελλάδα. Αυτό έδωσε την αφορμή στους Συμμάχους να εκφράσουν καθαρότερα την αλλαγή της στάσης τους απέναντι στην Ελλάδα. Ο Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος στο έργο του «Νέα Ελληνική Ιστορία, 1204 -1985, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη» πραγματεύεται τις συνθήκες κάτω από τις οποίες διενεργήθηκαν οι εκλογές του Νοεμβρίου του 1920. Οι Μεγάλες Δυνάμεις, Αγγλία, Γαλλία και Ιταλία είχαν δηλώσει, πριν από το δημοψήφισμα για την επιστροφή του Κωνσταντίνου, τη στάση τους απέναντι στον βασιλιά. Με διακοίνωση που επέδωσαν στην ελληνική κυβέρνηση δήλωσαν με σαφήνεια ότι ήταν θορυβημένες από την ανεπιθυμητή στάση του βασιλιά Κωνσταντίνου και ότι, αν επέστρεφε στον ελληνικό θρόνο, θα έπαυαν να στηρίζουν την ελληνική κυβέρνηση. Στο πλαίσιο αυτό οι Έλληνες εξωθήθηκαν να αντιμετωπίσουν τον Μουσταφά Κεμάλ και το κίνημα των Νεοτούρκων στην ενδοχώρα της Μικράς Ασίας, ενώ παράλληλα η Γαλλία και η Ιταλία άρχισαν τις συνεννοήσεις με τον Τούρκο ηγέτη. Συγχρόνως το εθνικό κίνημα των Τούρκων με επικεφαλής τον Μουσταφά Κεμάλ γινόταν διαρκώς ισχυρότερο τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό της Τουρκίας. Ο μικρασιατικός πόλεμος έληξε τον Αύγουστο του 1922 με ήττα και υποχώρηση του ελληνικού στρατού. Χιλιάδες πρόσφυγες, ακολουθώντας το στρατό, άρχισαν να φτάνουν στην Ελλάδα.

β) Το Νοέμβριο του 1920 η φιλοσυμμαχική κυβέρνηση του Βενιζέλου έχασε τις εκλογές και την εξουσία ανέλαβαν τα φιλοβασιλικά κόμματα που έσπευσαν να επαναφέρουν τον ανεπιθύμητο στους Συμμάχους βασιλιά Κωνσταντίνο. Οι Σύμμαχοι, σε αντίποινα, έσπευσαν να αποσύρουν την κάλυψη του χαρτονομίσματος και έτσι, ένα σημαντικό τμήμα της νομισματικής κυκλοφορίας βρέθηκε χωρίς αντίκρισμα. Επιπλέον, από το 1918 και μετά,

ο κρατικός ισολογισμός έκλινε με παθητικό, ενώ ταυτόχρονα η παρουσία στη Μικρά Ασία εξελίχθηκε σε σκληρό και δαπανηρό πόλεμο. Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβη σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται από τα «Ελλήνων Ιστορικά, Μικρασιατική Καταστροφή, Τι έφταιξε;, Τόμος 5». Πράγματι, όσοι κατείχαν ελληνικά χαρτονομίσματα έπρεπε να συμμετέχουν στον ιδιότυπο αυτό εσωτερικό δανεισμό, αφού τους επιβαλλόταν να δανείσουν στο κράτος τη μισή αξία των χρημάτων που κατείχαν. Το νόμισμα διχοτομήθηκε: το μισό πενηντάριο με την εικόνα του Γεώργιου Σταύρου αποκτούσε τη μισή αξία του χαρτονομίσματος, δηλαδή 25 δραχμές, ενώ το άλλο μισό με τα στέμματα, που είχε και αυτό τη μισή αξία του πενηνταρίου - 25 δραχμές – αποτελούσε το δάνειο του πολίτη προς το κράτος. Το επιτόκιο του δανείου ήταν 7%. Τα χρήματα που δάνειζε ο πολίτης στο κράτος μπορούσε να τα ενεχυριάσει στην τράπεζα και να δανειστεί το μισό της αξίας του τίτλου τους, δηλαδή 12,5 δραχμές. Με αυτόν τον τρόπο το πενηντάριο είχε τελικά αξία 37,5 δραχμές. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές.

Το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Φυσικά, ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτατες συνέπειές της.